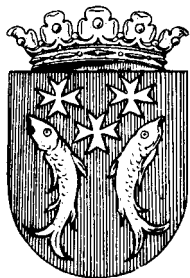


21

Stichting HISTORISCHE KRING Noordelijk Hunsingo



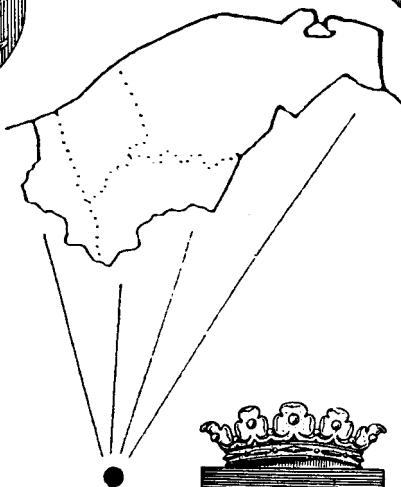
Usquert



Uithuizen



Warffum



Uithuizermeeden



Kantens

Corr. adres: Historische Kring
Postbus 29, 9989 ZG WARFFUM

HISTORISCHE KRING

voor noordelijk Hunsingo

HALFJAARLIJKSBERICHT

ISSN 0928 - 5652

no. 21, oktober 2000.

INHOUD

Mededelingen van het bestuur	pag. 2
Contributie 2000	pag. 2
Bijeenkomst met de donateurs	pag. 2
Mededelingen van de redactie	pag. 2
Dag van de Groninger Geschiedenis	pag. 2
De geschiedenis van de tuinbouw en het veilingwezen van de 20e eeuw in Noord - Oost Groningen, door E.J. Frieling.(deel 2) ...	pag. 3
Acta Consistorii Warffumensis, door C.G. Reinders (deel 9).	pag. 9
Huwelijksreis van Cornelis Reinders en Trijntje Abbring, door C.G. Reinders (deel 4 en slot).	pag. 12

REDAKTIE

M.Th. ten Bos en J. Toonstra.

Redactieadres: Oostervalge 12, 9989 EJ Warffum. Tel.0595-422318

Typewerk: A.E. Kremer-ten Bos, Uithuizen

BESTUUR VAN DE STICHTING HISTORISCHE KRING

J.P.J. Knol, voorzitter,

Oosterstraat 65, 9989 AC Warffum. tel/fax 0595-422380

J. Toonstra, secretaris,

Oostervalge 12, 9989 EJ Warffum. tel. 0595-422318

M.Th. ten Bos, penn.m.,

de Laan 80G, 9981 GR Uithuizen. tel/fax 0595-431299

M.A. Holtman

C.G. Reinders

K. Sikkema

G. Broekhuizen

J.F.B. Zuidema

Er mag geen werk uit dit blad worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

DE CONTRIBUTIE

De mogelijkheid bestaat, dat men zijn/haar contributie reeds aan het begin van het jaar voldoet! Verschillende donateurs hebben dit jaar al betaald voor het jaar 2000. Maar nog niet iedereen heeft!. Wilt U voor Uzelf nagaan, of U het verschuldigde bedrag heeft voldaan? Graag willen wij U verzoeken, dit alsnog te doen. Wilt U de verschuldigde f. 25,00 over maken op postgiro 8000951 van de Historische kring, de Laan 80 g, 9981 GR Uithuizen, onder vermelding van donatie en jaar. De minimum contributie is f. 25,00 per jaar.

NAJAARSBIJEENKOMST MET DONATEURS.

Deze herfst zal de donateurbijeenkomst gehouden worden op vrijdagavond 3 november 2000 om 8 uur in het Zielhoes te Noordpolderzijl. Het onderwerp van deze avond is de Groninger baksteenindustrie. De heer J. Hijlkema directeur van Steenfabriek Hijlkema b.v. te Delfzijl zal ons daarover het één en ander meedelen.

De heer Hijlkema is nog dagelijks bij de baksteenfabricage betrokken en is zodoende bekend met de historie, heden en toekomst van deze bedrijfstak die ooit van grote betekenis was in deze provincie. Denk b.v. aan de fabrieken welke vroeger in de voormalige gemeente Kantens stonden.

DAG VAN DE GRONINGER GESCHIEDENIS

Op zondag 5 november 2000 organiseren de Vereniging Stad & Lande en de Groninger Archieven weer hun jaarlijkse Dag van de Groninger Geschiedenis. Deze contactmiddag voor organisaties en personen die zich bezig houden met en belangstelling hebben voor de Groninger geschiedenis zal worden gehouden in het gebouw van de Groninger Archieven, Cascadeplein 4 in Groningen. Het thema van deze middag is **de foto als historische bron**. Historische verenigingen en particulieren worden daarom uitdrukkelijk uitgenodigd een selectie uit hun fotoarchief en/of het onderzoek dat zij daarmee momenteel verrichten, te presenteren. Ook leden van verenigingen die foto's verzamelen zijn van harte welkom.

MEDEDELINGEN VAN DE REDACTIE

Schema voor het voorjaarsnummer van 2001:

Uiterste datum inzenden kopij: week 3: 18 - 24 januari

Lezen en correcties: week 4: 25 - 31 januari

Typen, drukken en verzending: week 5-8: 01 - 28 februari

DE GESCHIEDENIS VAN DE TUINBOUW EN HET VEILINGWEZEN VAN DE 20e EEUW IN HET GEBIED NOORD-OOST GRONINGEN

(deel 2 door E.J. Frieling)

Na alle commotie van het eerste halfjaar van 1919 werd op 2 juli een ledenvergadering gehouden waar 165 leden aanwezig waren. Er werd een nieuw bestuur gekozen te weten de heren H. Wallenga, A. Wetterau, D.M. Ritzema, D. van der Laan en P. Olthoff. D.M. Ritzema werd voorzitter en P. Olthoff secr. Uit het verslag van de ledenvergadering op 20 februari 1920 blijkt, dat er in het jaar 1919 voor f 53.000,- is geveild en dat er 88 leden aanwezig waren. De contributie werd gebracht van f 0,60 op f 1,- en ook de entree op f 1,-. De veiling was ook lid van de Ned. Tuinbouwraad waarvoor f 105,- contributie moest worden betaald.

Op de ledenvergadering van 1922 hield de heer Heemstra een gloedvol betoeg over de uitbreiding van diverse teelten en ook een betere ziektebestrijding. De uitgaven over 1922 waren f 3040,71 en de inkomsten f 3151,65 ; batig saldo f 110,94.

In 1923 werd gesproken over verandering van de plaats van de veiling, daar de locatie bij het stationskoffiehuis eigenlijk niet geheel voldeed aan de te stellen eisen. In 1924 was er een kastekort van f 121,60 waarvoor geen oplossing werd gevonden. Het salaris van de werkende bestuursleden was dat jaar voor de voorzitter-afslager f 255,-, de penningmeester f 435,- en de andere drie f 170,-. Daar Wetterau het salaris te gering vond trad hij af, maar de oorzaak bleek dat er een vrij grote onenigheid in het bestuur was. Er werd een commissie aangesteld om eventueel een nieuw bestuur te vormen.

Op de ledenvergadering van 5 maart 1924, waar 141 leden aanwezig waren, adviseerde deze commissie dat drie bestuursleden konden aanblijven, maar dat, of Ritema of Wallenga moest vertrekken.

Na stemmen en herstemmen was het resultaat dat D. van der Laan, P. Olthoff, D.M. Ritzema, R. Wit en R. van Dingen het nieuwe bestuur vormden, waarbij de gemoederen behoorlijk verhit raakten.

Bij de overdracht van de bescheiden aan zijn opvolger moest de politie er aan te pas komen. Zelfs de notaris moest de financiële zaak weer op een rijtje zien te krijgen. Besloten werd een aparte boekhouder aan te stellen om herhaling van het voorgaande te voorkomen.

In 1926 werd een commissie van 3 personen benoemd om te komen tot het stichten van een nieuw veilinggebouw. Ook bij de gemeente Uithuizen werd geïnformeerd of er mogelijkheden waren voor financiële hulp e.d. en er moest worden uitgekeken naar een geschikt terrein.

Moesten voorheen diverse feiten uit de notulen worden gehaald, in 1925 werd eigenlijk voor het eerst een echt jaarverslag gemaakt waar ook een en ander in te vinden was.

Door het bedanken van van der Laan en Olthoff gingen E. Boer en F. van Dam

deel uit maken van het bestuur waarbij Boer de nieuwe secretaris werd.

Bij de volgende bestuursvergadering was B. Jager, architect te Uithuizen aanwezig met een schetsplan voor een veilinggebouw. De begroting was ongeveer f 30.000,= De rente zou ongeveer 4,5% zijn. Als het veilingpercentage van 5 naar 6% werd verhoogd bij een geschatte omzet van f 50.000,= en tevens een contributie verhoging van f 1,= naar f 2,= plaatsvond, was het op te brengen. Ook werd geopperd om ieder lid te laten deelnemen in een soort ledenlening door hierin f 10,= te storten.

In 1927 werden diverse locaties bekeken en afgekeurd.

Er was zelfs een plan om het hotel 't Gemeentehuis aan de Hoofdstraat te Uithuizen aan te kopen.

Van de Nederlands Hervormde gemeente werd een stuk grond gekocht, dat gelegen was aan de Molenweg (nu Talmaweg) naast de spoorlijn.

Hierop verrees een gebouw waar op 4 juli 1927 de eerste veiling werd gehouden. De omzet was dat jaar f 61.174,49. De jaren '28 en '29 verliepen vrij rustig maar in 1930 werd door de kopers een staking uitgeroepen waarin Ritzema als bestuurder geen fraaie rol schijnt te hebben gespeeld.

De kopers wilden meer zeggenschap in de veiling. Na enige weken staken ging alles weer zijn normale gang, maar niemand heeft er voordeel van gehad. Er was zelfs al sprake van weer een nieuwe veiling op te richten.

In 1931 was het glasareaal wat uitgebreid en ook meer volle grondteelten, maar de aardappelprijzen van 70 cent tot f 1,= per 70 kg waren zeer slecht. De omzet steeg iets tot f 84.564,= De beruchte crisisjaren deden hun intrede als ook de steunmaatregelen van hogerhand, zoals 1 ct per kg op tomaten en bv. 2 ct op een meloen e.d. Toch door grotere aanvoer en een omzet van f 95.517,= in 1934, maar in 1935 door veel slecht weer e.d. weer f 10.000,= lager. Door het voorgaande moesten er diverse bezuinigingen worden doorgevoerd. Mede daardoor moest er vaak stevig onderhandeld worden met het tijdelijke personeel, in de wintermaanden werd er bijna niets aangevoerd, wat soms moeilijk was. Ook het bestuur werd niet rijk door hun salaris over 1935. De voorzitter ontving als niet werkend bestuurslid f 40,=, de secretaris f 450,86, de penningmeester f 556,26 en de twee andere f 426,25. De laatste vier genoemden werkten de veilingdagen.

Hoewel Ritzema jarenlang de aanvoer had gekeurd, leek het beter iemand buiten het bestuur als keurmeester te hebben en waarvoor Sieplinga van Uithuizermeeden werd aangetrokken.

Daar er al enige tijd verschillen in de fustadministratie waren aangetroffen, werd na een intensieve controle een koper ontmaskerd die geregeld retourbonnen voor fust vervalste, wat resulteerde in een bedrage van f 754,20 ten nadele van de veiling. Er was bij de bewuste koper echter niets te halen.

In 1937 werd de provisie weer op 5% gebracht en was er wat ongenoegen over het salaris van het bestuur.

Later kwam een voorstel om geen monsters van alle partijen groente e.d. voor de klok te brengen maar om deze vanaf lijsten te veilen.

Hierover werd een commissie benoemd. Er kon echter geen overeenstemming worden bereikt. Daarom werd later weer een commissie samengesteld die het wel voor elkaar kreeg.

Wegens overlijden van de penningmeester F. van Dam kwam Sleumer in het bestuur. Voor een betere administratie en roulering van de emballage werd in het vervolg statiegeld berekend. Ook werden pogingen in het werk gesteld om een geheel rustend bestuur te krijgen met een directeur voor de dagelijkse leiding.

Inmiddels was op 10 mei 1940 de 2e Wereldoorlog uitgebroken. Er werd een molestverzekering gesloten en ook veel hogere brandverzekering. Ook werden maximumprijzen vastgesteld en kwamen er moeilijkheden bij het vervoer. Voor de emballage werd statiegeld ingevoerd en ook werd in plaats van wekelijks het te ontvangen geld maandelijks bij de leden rondgebracht. Daar de bezorger het veilinggeld een nacht bij zich in huis had en dat gevaar kon opleveren bij oorlogshandelingen. werd in 't vervolg via de boerenleenbank uitbetaald.

Op 24 november 1942 werd in de ledenvergadering besloten om een veilingmeester aan te stellen en het bestuur geheel rustend te maken. Sleumer werd benoemd als veilingmeester en het bestuur bestond nu uit J. Venhuis, voorzitter; J. Jonker, secretaris; J.J. Bronts, penningmeester; P .S. Smit, vice voorzitter en E.J. Frieling, vicarius.

Jonker was in het bestuur gekomen voor E. Boer en Frieling in de plaats van Ritzema, die wegens ziekte aftrad.

In 1943 werden 163 spoorwagens geladen, meest met wittel kool. Daarom werd gedacht aan een spoor aansluiting op het veilingterrein. Hoewel ook eerder al eens een kleine restitutie van te veel betaalde provisie had plaatsgevonden kon over 1943 2% worden terugbetaald. Wegens vertrek van Jonker werd Frieling secretaris en werd W. Vink in het bestuur gekozen in 1944.

Hoewel in onze omgeving niet zoveel van de oorlog zelf werd gemerkt, behoudens een afgeschoten vliegtuig of verdwaalde bom, werd het op de veiling steeds lastiger. De aanvoer werd b.v. niet meer via de klok verkocht maar verdeeld onder de handelaren middels een bepaald puntensysteem, gerekend naar de afname van vroeger. De grossiers waren samengebundeld in de Groes, de kleinhandel was samen de Kleinco en de exporteurs waren ook weer een aparte groep. Voor het personeel moest men bij de gemachtigde van de Arbeid wezen. Dat bleek bij een tussentijdse loonsverhoging, die moest worden teruggedraaid. Het vervoer van de aanroer ging ook een tijdlang per schip naar Groningen wat door de handel daar was gekocht.

Hoewel voorlopig niet uitvoerbaar, was er een offerte voor een spoor aansluiting. De aanleg zou ongeveer f 2.130,= kosten en een vaste huur van f 364,= per jaar. De door het bedrijfschap Groente en Fruit vastgestelde prijzen waren door de Prijsbeheersing te hoog bevonden en moesten dus weer om laag.

Ondanks dat de chaos steeds groter werd kwam in april 1945 de allang verwachte bevrijding, waardoor veel dingen gemakkelijker werden maar veel

Algemeene Jaarlijksche VERGADERING

der Veilings-Vereen.
Z. & O. te Uithuizen
op Vrijdag 17 Februari,
's avonds 6 uur,
in het HÔTEL RITZEMA
te Uithuizen.

AGENDA :

1. Opening door den Voorzitter.
2. Notulen.
3. Verslag kascommissie.
4. Verkiezing nieuw bestuurslid
wegens aftreding van den heer
WETTERAUW, herkiesbaar.
5. Rede van den WelEd. Heer
HEEMSTRA, Rijkstuinbouwcon-
sulent, over de Cultuur van klein
fruit en ziekte bij aardappelen,
toegelicht met lichtbeelden.
6. Ingekomen stukken.
7. Reglementherziening.
8. Verkoop bessen.
9. Rondvraag en mededeeling.
10. Sluïting.

Aller opkomst zeer gewensch.

HET BESTUUR.

10 febr. 1922

Veilingsvereen. Zandweer & Omstreken

Bij voldoende deelname zal er
dezen herfst gelegenheid bestaan
Winteraardappelen te
doen verkoopen over
deze veiling.

Verbouwers van aardappelen,
die daarvan gebruik wenschen
te maken, of nadere inlichtin-
gen verlangen, worden verzocht
zich te wenden tot het Bestuur
der veiling.

HET BESTUUR VAN Z. & O.

Noorder-Afdeeling

Het Bestuur van deze Land-
bouwvereniging beveelt de
Veiling van Winteraardappelen
door de Vereniging Zand-
weer en Omstr. te Uithuizen
ten zeerste aan.

Ieder verbouwer in deze
streken wordt aangeraden mede
te werken, teneinde te geraken
tot een goede afzet van dit
product.

Namens het Bestuur :

L. F. BRITSEL, Voorz.
R. CLEVERING, Secr.

*Advertensies van de veilingvereniging Z. & O. te Uithuizen.
(DE OMMELANDEN, algemeen advertentieblad voor Noord-oostelijk Groningen,
jaargang 1922).*

voorschriften nog niet waren ingetrokken. De glastuinders waren verplicht 2% van hun glasareaal in te leveren voor glasschade in b. v. Appingedam en Delfzijl, waarin de laatste oorlogsjaren veel ruiten waren gesneuveld.

Er werd gesproken over een week of maandblad voor de tuinders. Het Centraal Bureau bracht inmiddels een weekblad voor heel Nederland genaamd "Groenten en Fruit". De prijzen van groente en fruit waren nog wel steeds aan een maximum en minimum gebonden maar begin 1946 kwam de vrije prijsvorming toch weer in 't zicht, en kon de klok weer draaien.

Als vaste afslager kwam J. Lommert in dienst.

Daar soms directe besluiten moesten worden genomen werden Bronts en Frieling als dagelijks bestuur benoemd. Het verschil in omzet van de aanvoerders werd steeds groter. Door het bestuur werd daarom voorgesteld een stemrecht naar omzet in te voeren, verdeeld in 5 groepen. Daar dit voorstel voor de meeste te rigoureuus was werd in tweede instantie besloten het te wijzigen in 4 groepen. Leden met een omzet tot f 2.000,= 1 stem tot f 5.000,= 2 stemmen, tot f 10.000,= 3 stemmen en boven f 10.000,= 4 stemmen. hetgeen werd aangenomen. De spoorwegen kwamen met een nieuwe offerte maar daar er al weer meer auto's kwamen en de afvoer per spoorwagon terug liep werd dit eerst aangehouden. Door grotere aanvoeren ontstond vaak ruimtegebrek. Een architect werd geraadpleegd om een idee te krijgen wat een uitbreiding zou moeten kosten. Verlenging van het hoofdgebouw met 20 meter, een nieuwe emballageruimte, bestrating en diversen, kostten tussen 80 en 100.000 gulden. Er was weinig kans op gemeentegarantie. Na juridisch overleg werd besloten de eventuele restitutie in een ledenkapitaal te storten waardoor de veiling over goedkoop geld kon beschikken voor 2% rente en minder afhankelijk werd van de bank. Wel werd op schuldbekentenis van de leden aanvoerders een bedrag geleend van f23.600,= Een en ander had wel tot gevolg, mede door de van hogerhand ingestelde statutaire veilingplicht (welke de leden verplichtte om maar aan één veiling te leveren) een ledenregister aan te schaffen waarin elke aanvoerder zijn handtekening diende te zetten, waarmede hij gebonden was aan één veiling. Voor een uitbreiding zou ongeveer 11 are grond moeten worden gekocht van de fam. van Dam, en ook zou de woning naast de veiling in eigendom kunnen worden verkregen om hierin bijvoorbeeld een personeelslid te kunnen vestigen.

(wordt vervolgd)

Veiligingsveren. Z. & O. te Uithuizen

Veiling van 6 Juni.

Aardappelen (oude)	per K.G. tot	7 cent
(nieuwe)	" " "	27 "
Snijbiet	" " "	10-13 "
Postelein	" " "	13-17 "
Snijsta	" " "	3 "
Aardbeziën	per 1/2 K.G.	54-90 "
Bloemkool	per kist	58-210 "
Snijmoes	" " "	25 "
Kropsla	per 5 stuks	5-27 "
Rabarber	per 5 bos	2-26 "
Radijs	" " "	5 "
Sjalotten	" " "	12-25 "
Rode peen	" " "	24 "
Komkommers	per stuk	5-25 "

Veiling van 8 Juni.

Spinazie	per K.G.	19-20 cent
Peulen	" " "	60-64 "
Snijbiet	" " "	18-20 "
Postelein	" " "	19-20 "
Aardbeziën	per 1/2 K.G.	70-80 "
Kropsla	per 5 krop	3-17 "
Rabarber	per 5 bos	8-20 "
Rode peen	" " "	36-60 "
Sjalotten	" " "	18-28 "
Bloemkool	per kist	80-180 "
Komkommers	per stuk	5-19 "

HET BESTUUR.

Veiligingsvereniging „Ons Belang” te Zandweer.

Veiling van Dinsdag 6 Juni.

Aardappelen	per K.G.	10 1/2-20 cent
Rabarber	per 5 bos	5-23 "
Radijs	" " "	6 "
Sjalotten	" " "	40 "
Kropsla	per kist	17-89 "
Selderij	" " "	23 "
Bloemkool	" " "	94-150 "
Aardbeien	per 1/2 K.G.	80-89 "
Peulen	per K.G.	51-61 "
Komkommers	per 5 stuks	47-95 "

Veiling van Donderdag 8 Juni.

Aardappels A kwaliteit	per K.G.	22-28 cent
B	" " "	11 "
Rabarber	per 5 bos	6-28 "
Sjalotten	" " "	24-32 "
Kropsla	per kist	10-55 "
Snijsta	" " "	30 "
Bloemkool	" " "	175 "
Selderij	" " "	37 "
Komkommers	per 5 stuks	42-83 "
Peulen	per K.G.	61-65 "
Aardbeien	per h. K.G.	71-76 "

Uitbetaling Zaterdag 10 Juni, 's avonds 7 uur.

HET BESTUUR.

Veiligingsveren. Z. & O. te Uithuizen

Veiling van 4 September.

Aardappelen (groot)	1 ^s -4 cent
(middel)	1-1 ^s "
(klein)	1/2-1 "
Slaboonen	15-19 "
Stamboonen	3-7 "
Spekboonen	7-8 "
Pronkboonen	5-7 "
Zure appels	1-6 "
Zoete appels	1-4 "
Peeren	1-6 "
Blauwe pruimen	10-14 "
Witte pruimen	18-20 "
Tomaten	3-8 "
Uien	3-5 "
Rode peen	2-3 "
Gele peen	2-5 "
Bloemkool	1-20 "
Kropsla	12-14 "
Peterselie	9-10 "
Komkommers	1/2-2 "
Meloenen	Alles per stuk 7-42 "
Augurken	Per 100 42-90 "
Abrikozen	Per stuk 2 "
Prei	24-26 "
Rode biet	6-7 "
Uien	18-20 "
Rabarber	Alles per 5 bos 1-5 "
Witte kool	20-25 "
Rode kool	Alles per 5 stuk 5-25 "

Veiling van 7 September

Aardappelen groot	1 ^s -3 ^s cent
" middelsoort	1-2 "
" klein	1-1 "
Slaboonen	10-18 "
Stamboonen	3-7 "
Pronkboonen	3-7 "
Spekboonen	8-9 "
Zure appels	1-7 "
Zoete appels	1-4 "
Peeren	1-4 "
Witte pruimen	18-20 "
Blauwe pruimen	10-18 "
Pruimedanten	7-8 "
Tomaten	7-9 "
Uien	3-10 "
Rode peen	1-2 "
Gele peen	Alles per K.G. 2-3 "
Bloemkool	2-20 "
Kropsla	15-17 "
Krotten	Alles per kist 16-17 "
Komkommers	1-1 "
Meloenen	8-42 "
Abrikozen	Alles per stuk 2-3 "
Augurken	Per 100 40-75 "
Prei	7-8 "
Witte kool	3-20 "
Rode kool	5-30 "
Savoie kool	8-10 "
Spitskool	Alles per 5 stuks 10-15 "
Rabarber	Per 5 bos 10-12 "

HET BESTUUR.

Noteringen van de veiling Z. & O., Uithuizen en Ons Belang, Zandweer van resp. 6 juni, 4 en 6 september 1922.

(DE OMMELANDEN, jaargang 1922).

ACTA CONSISTORII WARFUMENSIS.

(Deel 9 door C.G. Reinders.)

29 juni 1670. Het consistorie vergadert op woensdag in de oude weem. Na het gebed en het voorlezen van de acta vertelt ds. Busch over het huisbezoek aan Herman van Hilden en zijn vrouw. Het consistorie verblijdt zich over de herstelde vrede en eenheid en laat hen weer toe tot het sacrament. Sara Scheerhoorn was met haar klacht naar het gericht geweest, maar Wijke de vrouw van Derck Elles heeft niet bekend. De predikant heeft de zaak echter in der minne kunnen schikken, zodat Sara weer mag aanzitten. Dewertje Jans, echtgenote van Jacob Jans glazenmaker kwam in de 7de week na haar trouwen al in de kraam. Vanwege de gegeven ergernis is ze door de predikant berispt; ze toonde berouw en zal zich deze keer van het Avondmaal onthouden. Derck Tiaerts koestert ten onrechte haat tegen zijn buurman; in plaats van hem te groeten bedreigt hij hem. De pastor vermaande hem tevergeefs en dus moet hij zich van het Avondmaal onthouden. Op huisbezoek bleek het de predikant dat het nog niet goed zit tussen mulder Jacob Wessels en chercher Reinder Eenjes. De schuld ligt bij Jacob wegens het weigeren van naberdiensten, terwijl hij bedrog had gepleegd met ceduls waarmee de belasting op het gemaal is ontdoken en waarover de chercher als belastingambtenaar hem had aangesproken. Jacob is onverzoenlijk. Vanwege de fraude en zijn halsstarrigheid zal schoolmeester Roelef Alberts hem aanzeggen, dat hij niet mag communiceren. De predikant bezocht Jacob smitt en bestrafte hem vanwege de gegeven ergernis en zijn ongehoorzaamheid aan het consistorie. Jacob is nu bereid voor de kerkeraad te verschijnen, maar door afwezigheid der ouderlingen heeft dat thans geen zin. De nieuwe leden en nieuw ingekomenen worden toegelaten tot het sacrament.

Na 121 pagina's tekst volgt een blanco bladzijde en op pagina 123 wordt in een ander handschrift het vervolg geschreven. Het is het schrift van ds. Johannes Piccardt, die in 1705 van Garrelsweer is gekomen en op 14 december 1737 in Warffum is overleden. Hij volgde ds. Marcus Busch op, die op 3 oktober 1704 was overleden na de gemeente van Warffum 39 jaren te hebben gediend. Zijn grafsteen met als wapen een afgesneden viertenige vogelklauw, ligt in het middenpad de Warffumse kerk. met die van zijn in 1710 overleden echtgenote Margaretha Weemhof. Opvallend is hoe dikwijls er destijds een predikant naar Warffum kwam en daar heel zijn verdere leven bleef. Dat zal ongetwijfeld te maken hebben met het riant inkomsten uit de pastoralia. Tussen juni 1670 en maart 1707, 37 jaar lang heeft ds. Busch geen notulen geschreven. ze zijn althans niet in dit boek bewaard gebleven.

9 maart 1707. Consistorie gehouden in de kerk. Geciteerd en verschenen is moeij Swaan, de vrouw van ouderling Jacob Wijrts, wegens kerkverzuim en wegblijven van het Heilig Avondmaal: de predikant had herhaaldelijk gepoogd een verzoening te bewerken met diaken Jan Jansen. De kwestie wordt naar een

volgende vergadering verschoven. Take Luirts en zijn vrouw Fenne Harms hadden het aan de stok met Egbert Berents en diens vrouw Anje Jansen, zij konden worden verzoend. Bene Harms had problemen met zijn vrouw Grietjen, zij worden vermaand en verzoenen zich. Het verslag wordt ondertekend door ds. J. Piccardt en ouderling Boelle Kornellis.

1 april 1708. Consistoriale vergadering des voormiddags na kerktijd in de kerk. Beide diakenen Euwe Derks Knol en Jan Jansen boekhouder vragen ontheffing uit hun ambt na ruim 31/2 jaar dienst. Het consistorie stemt daarin toe; er zullen twee opvolgers gekozen worden. Voorgesteld worden Pieter Meinderts en Roelf Tonnis als boekhouder. De oude diakenen blijven in functie tot de nieuwe zijn bevestigd. Het verslag wordt getekend door ds. Piccardt, ouderling Boelle Kornellis en de diakenen Euwe Knol en Jan Jansen. De diakenen worden nu benoemd door het consistorie.

29 januari 1709. Het consistorie vergadert in de kerk. Beide ouderlingen. Boele Cornellis en Jacob Wijrts Kornellis zijn in 1708 overleden, er moeten dus nieuwe gekozen worden. Het collatierecht was in 1701 door de familie Trip, die in 1683 de Warffumborg hadden gekocht, verkocht aan de Ommelanden, er word nu geen ruggespraak meer gehouden bij het verkiezen van nieuwe ambtsdragers. Na zorgvuldige overweging worden de beide aftredende diakenen Euwe Dercks Cnol en Jan Jansen Kremer met algemene stemmen tot ouderling gekozen. Schoolmeester Berent zal hen van hun verkiezing op de hoogte brengen. Daarna zal hun verkiezing drie maal afgekondigd worden, opdat bezwaren tegen hun levenswandel ingebracht kunnen worden. Het verslag is ondertekend door J. Piccardt pastor, Pieter Meinders diaken en Roelf Tonnis boekhoudend diaken.

10 Augustus 1710. Van de kansel is afgekondigd dat er in het koor van de kerk een diaken gekozen zal worden. In het koor zijn aanwezig de predikant, redger Abel Eppo van Bolhuis en de diakenen Pieter Meinders en Roelf Tonnis. Na het gebed verklaart de predikant dat na 2 jaren dienst de boekhoudende diaken Roelf Tonnis heeft bedankt. Als opvolger wordt gekozen Jacob Jacobs Smit. Roelf Tonnis blijft in functie tot zijn opvolger is bevestigd en hij zelf rekening en verantwoording heeft afgelegd.

15 oktober 1711. Het consistorie vergadert in de kerk. De gemeente zit al enkele jaren zonder ouderlingen en diaken Pieter Meijnders wil na 4 jaren aftreden. Onder goedkeuring van de kerkvoogden van Menkema en Middelsturn worden gekozen redger Abel Eppo van Bolhuis en Pieter Meinders tot ouderlingen en tot diaken Garnt Jans. Jacob Jacobs blijft boekhoudend diaken. De Staten der Ommelanden, die in 1701 de Warffumborg hadden gekocht met de daarbij horende collatierechten, hebben deze rechten doorverkocht; de borg is gesloopt. Met de nieuwe collatoren moest weer ruggespraak gehouden worden bij de benoeming van kerkeradsleden. Heer van Middelstum was in 1711 Johan Lewe op Ewsum. Heer van Menkema te Uithuizen was destijds Unico Allard Alberda. Daarnaast had de Breedenborg nog een stem in de collatie van Warffum; de borg was inmiddels door verkoop

in het bezit gekomen van de hoofdeling Claes Alders. die tevoren woonde op het Zandtster Voorwerk.

13 januari 1713. Na twee jaar bedankt boekhoudend diaken Jacob Jacobs Smit. Men is van mening dat zijn opvolger in het loeg moet wonen. Gekozen wordt Sicke Sickens. die door schoolmeester Berent van zijn verkiezing op de hoogte wordt gebracht. Zondag zal de eerste afkondiging plaatsvinden.

25 februari 1714. Het consistorie vergadert in de kerk. Diaken Garnt Jans vraagt na twee jaren uit zijn functie te worden ontheven. De kerkeraad kiest Wolter Derks tot opvolger en schoolmeester Evert Jans stelt de nieuwgekozene op de hoogte. Garnt Jans zal aanblijven tot zijn opvolger is bevestigd. Geen der broeders heeft verder nog iets voor de vergadering die daarop met dankgebed wordt gesloten.

17 april 1715. Boekhoudend diaken Sicke Sickes heeft de gebruikelijke tijd van twee jaren gediend en wenst terug te treden. Het consistorie kiest Albert Jacobs tot opvolger en de schoolmeester brengt de boodschap over. Sicke Sickes blijft aan tot zijn opvolger is bevestigd en de overdracht van de boekhouding heeft plaatsgevonden.

19 juli 1716. Het consistorie verkiest Derk Krijns tot diaken vanwege het terugtreden van Wolter Derks. Er zijn geen verdere zaken aan de orde. De diakenen worden telkens door het consistorie gekozen.

8 augustus 1717. Jan Aldershof wordt gekozen tot diaken als opvolger van Albert Jacobs. Het verslag is niet ondertekend.

26 december 1720. In de plaats van Berent Cle. ..wordt tot diaken gekozen Hej.. Pieters. De verkiezing zal drie maal afgekondigd worden, waarna de bevestiging kan plaatsvinden. Het verslag is niet ondertekend.

8 februari 1722. Jan Allershof als diaken bevestigd. 18 april 1723. Willem Everts als diaken bevestigd.

4 juni 1724. Roelf Coops als diaken bevestigd.

5 augustus 1725. Harke Broues als diaken bevestigd. 1726. Jacob Jansen.

26 februari 1727. Evert Jacobs tot diaken gekozen in plaats van Harke Broues.

10 april 1729. Ritze Heijnes na afkondiging als diaken bevestigd.

10 april 1730. Warner Kornellis gekozen tot diaken en na afkondiging bevestigd.

13 juli 1732. Kornellis Klasen gekozen tot diaken en na afkondiging bevestigd.

13 juli 1732. Hindrick Jansen gekozen tot diaken en na drie afkondigingen bevestigd.

27 februari 1733. Freerk Freerks gekozen tot diaken en na drie afkondigingen bevestigd.

2 maart 1735. Evert Jacobs bij de dijk is na het gebed door het consistorie tot diaken gekozen en na drie afkondigingen bevestigd.

14 maart 1736. Simen Jans smid tot diaken gekozen en bevestigd.

2 oktober 1737. Berent Pieters wordt tot diaken gekozen en na drie maal te

zijn afgekondigd bevestigd. Pagina 133 in het handschrift wordt na zes regels verder blanco gelaten. Op bladzijde 134 begint een nieuw handschrift met de vermelding: "Vervolg op het voorgaande onder de bedieninge van Alexander Piccardt". Hij was in 1737 gekomen van Harkstede en is in Warffum overleden op 16 februari 1763. Zijn grafzerk ligt in het Middenpad van de kerk .

23 november 1738. Het consistorie heeft Luitjen Sijmens schoenmaker tot boekhoudend diaken gekozen in de plaats van Sijmen Jans smidt en na drie afkondigingen bevestigd.

15 november 1739. Van de kansel is afgekondigd, dat 's avonds om 6 uur in de kerk twee nieuwe ouderlingen gekozen zullen worden vanwege het overlijden in de voorzomer van ouderling redger Abel Eppo van Bolhuis. terwijl Pieter Meinders door ziekte niet meer in staat is zijn ambt waar te nemen. De grafsteen van redger Abel Eppo ligt in het middenpad van de kerk. Met algemene stemmen en met approbatie van de heer van Nijenstein als opperrigter van dit kerspel zijn in hun plaats gekozen Euwe Knol en Berent Kleveringa. Het huis Scheltekema Nijenstein bij Zandweer werd destijds bewoond door Onno Tamminga van Alberda. die door zijn huwelijk met Josina Petronella Clant de borg in zijn bezit had gekregen. Hij had de door aankoop de meerderheid in de collatie van Warffum verworven. Na drie afkondigingen vindt op 17 januari 1740 de bevestiging plaats. waarbij Euwe Knol wegens een ongeval aan zijn heup niet aanwezig kon zijn. Het verslag is getekend door ds. A. Piccardt en de diakenen Luitjen Sijmens en Berent Pieters.

HUWELIJKSREIS van CORNELIS REINDERS en MENSTJE TRIJNTJE ABBRING

(deel 4 door C.G. Reinders.)

In de kerk te Altorf zijn de altaarschilderingen van Van Dijk en zeer schoon. Bij de kerk nog 2 gebedshuizen, bijna boven elkander, zodat de ene kelderachtig is en waarin in vierkante op planken ingedeelde vakjes plm. 200 mensenhoofden staan. Een oude vrouw daarin wilde volstrekt dat wij eene knieval maakten en prevelde onophoudelijk toen wij toch ongehoorzaam bleven. Van Altorf naar Luzern per stoomboot weder over het Vierwaldstadter meer, wat onbegrijpelijk schoone gezigten oplevert; de togt duurt 2 uur. De boot van Luzern naar Al.torf doet 5 plaatsen aan en deze liggen in 3 kantons als Luzern, Unterwalden Swytz en Uri.

's Avonds 7 uur te Luzern, een oude stad met smalle straten en oude gebouwen. Opmerkelijk is de waterkracht van 't water dat zich door de stad een weg baant naar het Vierwaldstadter meer. De oude bruggen zijn om de ouderdom en de beschildering merkwaardig en overdekt. De Luzerner leeuw in rots uitgebeiteld is groot doch geen bijzonders.

Van Luzern zijn wij per particulier rijtuig naar Brienz gereden, dat duurde 9 uur. De weg is alleraangenaamst en levert treffende gezigten en leidt langs het

Vierwaldstadter, het Sarner en het Lungern meer tot aan het meer van Brienz en bijna onafgebroken langs de voet van de sneeuwbergen. De gezigten van de weg op de valeijen zijn soms treffend schoon en verrassend; de weg slingert soms rondom kleine en groote valeijen, vooral in de nabijheid van het Lungernmeer. De bouwerij is hier gering en gelijkij bijna tuinbouw, niet wat zindelijkheid, maar wat versnippering aangaat. Bijlangs de geheele weg zag ik hoefblad en veel heersch (herik). De vruchten waren vuil en schraal. De weg is uitmuntend. In de valeijen was 't gras gemaaid en 't hooi grotendeels thuis. Thans graasde 't vee aan de bergtoppen, om 't gras lager aan de bergen tot hooi te winnen. Opmerkelijk was het dat men geen rund of schaaap zag weiden beneden en ook niet aan de bergtoppen waar zij thans waren en in augustus weiden, waar thans nog de sneeuw lag.

Brienz is een onbeduidend plaatsje evenals Giesbach. Doch de waterval bij Giesbach bij 't hotel Giesbach is treffend schoon en verrassend.

Van Giesbach naar Interlaken langs het Brienzmer meer ontmoet men geen nieuws. Interlaken is een plaatsje met veel logementen waar veele vreemden zamenkomen. 's Avonds muziek in de Kurzaal. 't Brienzmer meer is door 't riviertje de Aar verbonden met het Thuner meer.

Van Interlaken deden wij een uitstapje per wagen naar Grindelwald. De weg loopt door eene smalle valei, begrensd door steile, zeer hoge bergen, die hunne naakte wanden laten zien. De valeijen zijn met meestal geringe huizen betimmerd, waarin eerder armoede dan weelde heerscht. Wij bezigtigden er één waarin het er net doch ongerijflijk en onaangenaam uitzag. Wij proefden bij de gulle goede vrouw eene eigengemaakte kaas van 6 jaar oud, welke zij, zoals gebruik is, in een tafellade had liggen en zeer lekker was. Bouwland is er niet en aan de weg ziet men ons weegblad (weegbree).

De ijsvelden zijn merkwaardig en eeuwig durend, doch nemen in de zomer zeer sterk af. Het is merkwaardig deze ijsbergen te zien en dat deze hier en op niet meer plaatsen voorkomen is misschien het gevolg van de diepe spleten tusschen en de diepe enge valei ten noorden van die eeuwige sneeuw dragende bergen. Er was een lange gang in de ijsberg gekapt waarin wij zijn gegaan en een onaangename, doch geen erge koude ontmoetten . Het water sijpelde sterk bij de wanden af. Donker was het er niet in en duidelijk te zien, dat het dikke ijs toch lucht doorlaat. Opmerkelijk was de verandering van onze eigen gelaatskleur die letterlijk doosbleek en op de gedeelten loodkleurig was en een wonderlijk gezicht gaf. Op het door de gletscher neergeworpen steen en rotsgruis groeide het stinkblad en ook witte klaver welke op een pas of wat afstand van de ijsberg reeds in volle bloei stond en ook bloeide hier een enkel op de Gletschers bloeiend roodbloemig plantje.

Van Grindelwald zijn wij per wagen gegaan naar Lauterbrunnen om de Staubbach waterval te zien. Een dikke straal water valt plm. 900 El regt naar beneden en komt als stof beneden. Dit is het eenig aardige ervan, doch overigens is alles niets en de reis niet waard.

Van Interlaken per omnibus naar Neuhaus en dan per stoomboot naar

Scherzlingen. Door regen zagen wij op dit togtje niets, doch er is ook weinig te zien.

Dan over Thun per spoor naar Bern langs de Thuner Zee bij langs de nog zeer goede tarwe en rogge die door de regen plat aan de grond was geslagen. Overigens waren ook de andere vruchten goed, als aardappels, hennip, haver, zomergerst enz. Alles had een goed aanzien en beter dan ik nog op de geheele reis heb gezien. Te Thun lagen de militairen in een kamp.

Bern is een niet onaanzienlijke stad met goede winkels en vrij ruime straten. Het paleis der Bondsstaten is schoon, eenvoudig en doelmatig. Buiten de vergaderzalen zijn de bureaux van de verschillende departementen. Van Bern per spoor naar Geneve. Tusschen Bern en Lausanne uitgestrekte wijnbouwerijen op zeer vlakke heuvels. De wijnstok is zeer klein en blijft veel korter dan aan de Rijn. Wijders goede vruchten van tarwe, rog, haver, aardappelen enz. Overall kleine stukjes koolzaad; kort bij Geneve was een stukje gesneden en werd dadelijk in lakens van 't veld gedragen en alle nog onrijpe struiken bleven nog staan. Overigens waren de vruchten hier weinig vroeger dan bij ons. Geneve is een schoone stad waar de Rhone met kracht doorheen vloeit uit 't meer van Geneve. De schoonheid van Geneve is de buitenkant, wat vroeger vestingwerken waren is thans bebouwd met kapitale gebouwen. Het oude gedeelte betekent niet zoo veel. Aan de buitenkant zijn zeer schoone winkels, vooral van Horologien en goudwerken, die prachtig zijn.

Zwitserland levert een volk dat er zeer onooglijk, ja erg lelijk uitziet, zoodat een goed gezigt vooral onder de geringe stand een groote zeldzaamheid is.

Van Geneve naar Lyon worden de bergen spoedig arm en bijna alleen begroeid met schraale struiken en mos en gaat de weg door lange tunnels, waarvan één 7 minuten tijds stoomen kost. Men ziet bijna geen vrucht, dan hier en daar wat wijn, die hier en daar kort en struikachtig zijn .

Op de grens Zwitserland -Frankrijk werd gevisiteerd, wat vrij gemakkelijk ging. Op Frankrijks gebied begon het land dadelijk een ander aanzien te krijgen en vermoedt men armoede. Kommerlijke arbeiderswoningen door 't land verspreid, arme kale heuvels met arme wijnbouw. Iets verder werd dit beter, de grond vruchtbaarder en beter bebouwd, hoofdzakelijk met tarwe.

Lyon naderende werd het steeds beter. De tarwe was rijp en een stukje werd geogst. Koolzaad, dat enkel voorkwam in heel kleine veldjes was gesneden en iets gedorschen. Tarwe zag er goed uit en was de hoofdvruucht. Daarbij wikkens, klaver, eenige haver en braak met wijnbouw die nogal groot waren.

Lyon een uitgebreide stad met 60.000 wevers?, schoone regte breede straten en groote pleinen met standbeelden en fonteinen.

Van Lyon naar Dyon was de landbouw beter en ook de grond, die zacht golvend is. Hoofdvruucht is tarwe, die goed en uitgebreid voorkwam, daarbij eenig braak, wikkens, klaver, haver en enkele boonen met nogal uitgebreide wijnbouw op 't vlakke veld in klejne struiken.

Dyon is nogal een groote stad, doch die hebben we niet gezien. Van Dyon naar Parijs, zoo ver wij konden zien 't land zacht golvend; tarwe hoofdproduct,

wijnbouw op groote velden, met haver, klaver en wikken.

Parijs is zeer schoon en rijk met rechte straten, veelal de boulevards prachtig en breed en werden uitgebreid, waaraan zelfs des Zondags werd gearbeid.

In Lyon had men uitmuntend beste paarden voor de omnibus en voor de wagentjes meest schimmels. Zoo ook in Parijs, doch niet zoo goed. De cavalerie had beste paarden, ook als trekpaarden.

In Parijs gezien:

Vrijdag het Paleis du Louvre, bevattende Egyptische en Romeinsche oudheden; Italiaans en Fransch porselein, mummies met Egyptische kisten. Teekeningen van vroeger en later tijd, beelden van vorsten en grooten, schoone zalen van marmer enz. enz. Museum van Marine? Eglise de reconnaissance, schoon en groot. Ecole de droit, weinig interessant.

Zaterdag Sevres, schoon met prachtige schilderijen en vazen met teekeningen van porselein ter waarde van 30.000 tot 100.000 francs. Paleis du Luxembourg, de senaatszaal schoon en rijk, de zalen van Maria de Medici, de troonzaal en teekeningen enz. Boulevard Hausman Sebastopol is schoon. Tuin der Tuillerieën groot en ruim, plan de concours. Palais des Bourbons en de Madeleine, les Champs Elysees met het voorbijtrekken van rijdende weelde. Het Paleis van Tentoonstellingen en de Triumph boog, alles zeer schoon en rijk.

Zondag. Versailles met het kasteel dat alles overtreft wat schilderwerk aangaat. Alle zalen, misschien 200 bezet met de kostbaarste tekeningen van alle Vorsten, maarschalken, groote veldheren enz. van Frankrijk en de bustes of beelden van honderden dezer personaadjes vanaf de 6de eeuw. Alle tekeningen van de veldslagen en zeegevechten door Frankrijk met roem begaan vanaf de 9de eeuw tot op dezen dag, waarvan die der laatste tijd onvergelykelijk schoon zijn, zommige 100 voet lang. De inhoud van dit paleis overtreft alles wat denkbaar is aan volledigheid en rijkheid. Twee uur zijn nodig om het geheel door te wandelen en de ogen worden moede van het zien. Wijder de latere paleizen van Lodewijk de 14e en Lodewijk de 15e. Deze zijn stil en onbeduidend. Belangrijk is de verzameling van troon- en feestrijtuigen en tui- gen, wat interessant is.

Maandag. Jardin 's Acclimation wat zeer uitgebreid en bezienswaardig is vooralom de acclimatie van de grotere dieren als buffels, wilde koe, yasho lama, alpaca's, zebra's, die er alle teelden en zeer goed tierden. Kerk de Madeleine schoon en gelijkt uitwendig meer op een schouwburg, het inwendige is donker. Fotografische tentoonstelling in het Palais de Industrie, waar in 1855 en 1863 de wereldtentoonstelling werd gehouden. Groote Opera met mooi ballet en heerlijke zang.

Dingsdag. Hotel der Invaliden voor 1600 invaliden die 1 ½ pond brood, 3/4 pond vleesch, een fles wijn en overigen, zeer goed voedsel kregen. De soldaten aten tezamen aan één tafel en dan tezamen tot de rang van kapitein. Daarboven werd men afzonderlijk bediend. Een groot vierkant gebouw van drie verdiepingen en netjes. In de eetzaalen van de soldaten en de officieren

waren de wanden beschilderd met tafereelen van de oorlog van Lodewijk de 14e met Holland. In de kerk de behaalde vaandels sedert 1814, waaronder die van Magenta, Solferino en Sebastopol. Arts & Metiers zeer groot, ik denk niet degelijk en meest modellen. De landbouwverzameling arm en onwaardig. De boulevards rijk, breed en druk en alles winkels; waar de aristocratie woont ontwaart men niet.

Van Parijs naar Brussel is meest alles landbouw, doch de wijnbouw houdt daar op. Tarwe de hoofdvucht, eenig koolzaad en wat papaver, aardappelen goed en schoon, haver schraal en vuil, zoo ook de andere vruchten meest vuil en hier en daar wat braak. Boonen bijna niet, evenmin erwten, klaver ook niet veel en wat wikken en spurrie. Het land is geel leemig en hier en daar zacht golvend met aardige gezigten die wel bevallen. Werken met paarden en ossen, oude en nieuwe ploegen, enkel een cultivator en oude eggen. De hooioogst druk aan de gang. De tarwe begon iets te geelen, haver in tails (pluim van aartjes) alsmede zomergerst, die echter weinig voorkomt; rogge ook weinig en bijna rijp.

Van Brussel naar Antwerpen eerst grasland, waar de hooibouw in vollen gang was, dat echter veel te laat was gemaaid. Verder was het bouwland er algemeen vrij goed; koolzaad gesneden doch weinig voorkomend. Tarwe hoofdzaak, aardappelen goed en veel, wintergerst weinig en zoo goed als rijp, een stukje in hokken. Mangelwortels niet erg veel, evenmin klaver. Vee weinig in de weide .

Van Brussel naar Antwerpen eerst Rog, daarna heide en boschcultuur. Op vaderlandschen grond tusschen Rosendaal en Moerdijk alles bouwland, nogal wat vlas en suikerbieten, boonen en erwten. alles vrij goed; 't vee in de weide.